

A kutatásvezető feladatai és a barlangkutatáshoz

szükséges jogi ismeretek

Székely Kinga

1984.

I. Ki legyen kutatásvezető ?

A tanfolyam kiírása szerint, kellő barlangjáró és barlangkutatói tapasztalattal rendelkező, barlangi kutatásokat tartósan vezetni kívánó barlangkutató, aki a magyar speleológiai oktatási rendszer 2.számú tanfolyamát sikerrel elvégezte. Ezen túl azonban figyelemmel kell lennünk arra, hogy a kutatásvezető

- legyen aktív barlangkutató, aki megfelelő időt és energiát tud szentelni a munka megszervezésére és kivitelezésére,
- legyen vezető egyéniség, nyugodt, határozott, aki megfelelő áttekintő és irányítóképességgel rendelkezik, aki terveit nem erőszakkal valósítja meg, hanem társaira hatni tud, azok vezetését elfogadják.
- a lehetőség szerint rendelkezzen legalább középfoku végzettséggel, hiszen a tanfolyamon elhangzottakat nemcsak megérteni de eredményesen alkalmazni is kell,
- rendelkezzen általános szakmai ismerettel, ítélőképességgel, hogy meg tudja ítélni, hogy a munka meddig végezhető az ő irányításával és mikor szükséges külső szakember bevonása.

II. A barlangkutatáshoz szükséges jogi ismeretek

1. Természetvédelmi jogszabályok

/ A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1982.évi 4.sz. törvényerejű rendelete és annak végrehajtásáról szóló 8/1982./III.15./sz. minisztertanácsi rendelete /

A természetvédelemről szóló törvényerejű rendelet alapján hazánkban minden barlang védelem alatt áll. A jogszabály értelmében "barlang a földkéreg alkotó kőzetben kialakult olyan természetes üreg, amelynek hossz tengelye meghaladja a 2 métert és mérete egy ember számára lehetővé teszi a behatolást."

Ha a barlang megóvásához kiemelkedően fontos társadalmi érdek fűződik és annak oltalma csak különleges intézkedésekkel biztosítható, azt az OKTH elnöke fokozottan védetté nyilváníthatja. Hazánkban jelenleg 85 fokozottan védett barlang található.

A barlangok védettségét, vagy fokozottan védettségét az OKTH elnöke oldhatja fel, ha a védettség fenntartásához természetvédelmi érdek nem fűződik, illetve ha a védelm feloldását fontos népgazdasági érdek indokolja.

Szükség esetén védetté nyilvánítható a barlang felszíni területe is.

A barlang és a védetté nyilvánított felszíni terület, természetvédelmi terület.

A barlang a törvényerejű rendelet alapján országos jelentőségű védett érték, a felszíni területe attól függően, hogy a védetté nyilvánításról az OKTH elnöke, vagy a fővárosi, illetve megyei tanács rendelkezik - lehet országos jelentőségű illetve helyi jelentőségű.

Az egészségügyi miniszter az OKTH elnökével egyetértésben barlangot gyógybarlanggá nyilváníthat.

Védett természetvédelmi területen a természetvédelmi hatóság engedélye szükséges kutatás -földtani kutatás kivételével - kísérlet és gyűjtés végzéséhez.

A természetvédelmi hatóságnak nyolc napon belül be kell jelenteni, ha valaki új barlangot, vagy barlangszakaszt fedez fel.

Készítve az 1960. évi törvény alapján

A barlang feltárása, továbbtárása és tudományos megismerése érdekében végzendő kutatás minden olyan tevékenység, amely a karsztobjektum /barlang, víznyelő, forrás stb./ természetes állapotának, illetve állagának megváltoztatásával jár. Kísérlet minden olyan módszer amellyel valamilyen jelenséget, feltételt tervszerűen és mesterségesen előidézünk, létrehozunk. Gyűjtés a barlang tudományos megismerése érdekében további vizsgálatra az élővilág egyedeinek befogása, gyűjtése, vagy a barlangot befoglaló kőzet illetve szilárd kitöltés mintavétele.

A Bányászatról szóló 1960. évi III. törvény 13. §. 1. értelmében: földtani kutatás az állami szerveknek az ásványi nyersanyagkészlet lelőhelyének, minőségének és mennyiségének megállapítására, valamint nyilvántartására irányuló tevékenység, amit a központi

földtani hatóság tervszerűen irányít és ellenőriz. Így tehát ez az amatőr barlangkutató csoportok tevékenységére nem vonatkozik.

Nem kapcsolódik szorosan a kutatáshoz, mégis minden kutatásvezetőnek tudni kell, hogy ugyancsak a természetvédelmi jogszabály intézkedik arról, hogy a barlangi buvármerülés és a közönség számára meg nem nyitott barlang látogatásához az I. foku hatóság engedélye, a barlang kiépítéséhez, hasznosításához továbbá képződményeinek kimentéséhez, hasznosításához, értékesítéséhez és külföldre juttatásához az OKTH engedélye szükséges.

Fok. védett barlangok. OKTH. tev. belépni is engedélyre

A barlangkutatás során figyelemmel kell lennünk a védett és a fokozottan védett növény és állatfajok megóvására, de arra is, hogy élettevékenységükben se zavarjuk őket.

Az OKTH elnöke rendeletben határozta meg: /1/1982./III.15/.sz./ a védett és fokozottan védett növény és állatfajok egyedeit és azok értékét. /Például: védelem alatt áll a denevérek, pelék minden faja /egy.érték: 1 000 Ft./, békák, kígyók, gyíkok, götékek minden faja /egy.érték: 500 Ft.-tól 10 000 Ft-ig./.

A barlangokkal kapcsolatos természetvédelmi kérdésekben az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal és területi szervei, a felügyelőségek és nemzeti parkok illetékesek.

Magyarország területe hét felügyelőség, és három nemzeti park hatáskörébe tartozik. Barlangokat öt felügyelőség /Budapesti, Észak-dunántuli, Közép-dunántuli, Dél-dunántuli és Észak-magyarországi/ és egy, a Bükki Nemzeti park területén találhatunk.

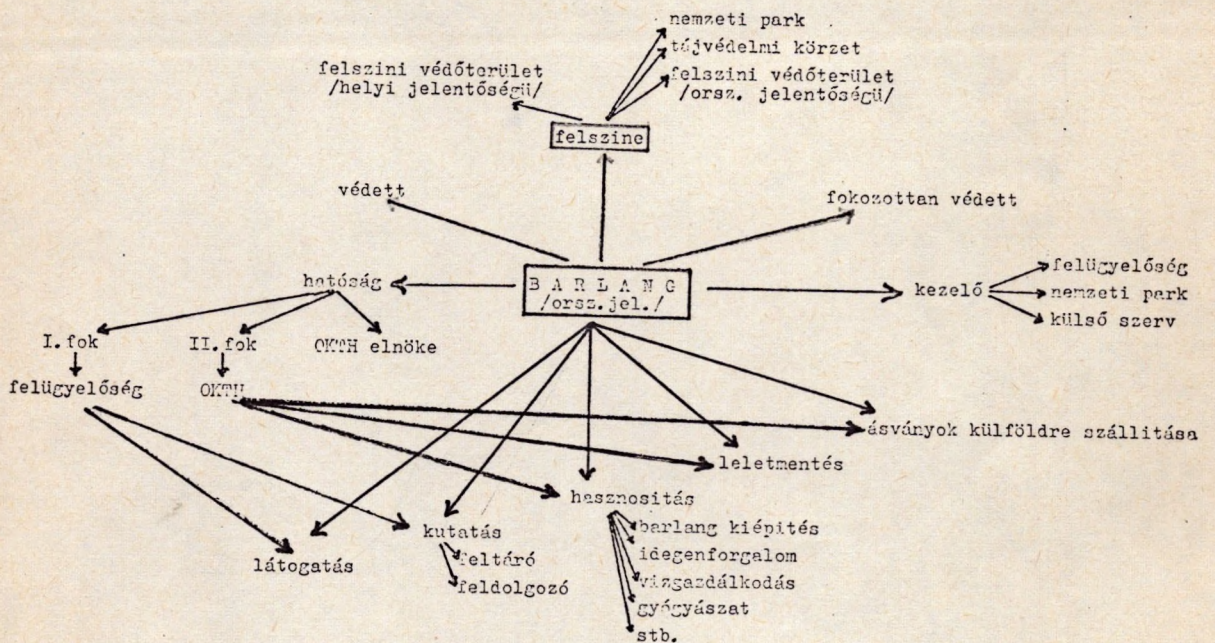
A felügyelőségek illetékességi területükön hatósági feladatokat, illetékességi területüktől eltérő működési területükön, valamint a nemzeti parkok igazgatósága működési területén kezelési, gazdálkodási és bemutató tevékenységet látnak el, valamint segítik a kutatási tevékenységet és részt vesznek a kutatásokban.

Ennek alapján I. foku hatósági feladatokat a felügyelőségek látják el. /barlangkutatások, barlanglátogatások engedélyezése, stb./

Határozata ellen az OKTH Igazgatási- és Jogi Főosztályához -II.fok- lehet fellebbezni. Az Igazgatási-és Jogi-Főosztály határozata ellen pedig ~~pánaszal~~ ^{felülvizsgálattal} az OKTH elnökénél lehet élni.

Az OKTH a barlangok védelme érdekében és a barlangtani feladatok ellátásának elősegítésére az 1981-ben létrehozott Környezetvédelmi Intézet keretein belül Barlangtani Osztályt létesített. Az Osztály egyéb tevékenysége mellett elkezdte az ország barlangjainak nyilvántartásba vételét és az eddigi anyagok rendezését

A barlang,
mint védett természeti terület védettségi fokának
valamint a hozzá kapcsolódó tevékenységek és hatósági felelőségek áttekintő rajza

Aki a természetvédelmi jogszabályokban előírtaknak nem tesz eleget, természetvédelmi szabálysértést követ el. Így, aki védett növény, vagy állatfaj egyedét, barlangi képződményt jogellenesen elpusztít, megrongál, illetőleg védett állatfaj egyedét élettevékenységében jelentős mértékben zavar, a természetvédelmi hatóság engedélyéhez, vagy hozzájárulásához kötött tevékenységet engedély vagy hozzájárulás nélkül vagy attól eltérő módon végez, vagy végeztet, bejelentési kötelezettségének nem tesz eleget, tízezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.

Ugyancsak hasonló módon büntetendő, az, aki a védett területen a védelmi célokkal össze nem egyeztethető tevékenységet folytat /szemetel, tüzet rak stb./.

Abban az esetben, ha valaki barlangot súlyosan megrongál, az bűncselekménynek számít és a Büntető Törvénykönyv szerint egy évig terjedő szabadságvesztésre, javító nevelő munkával vagy pénzbüntetéssel súlytható. A bűntetés büntettnek minősül és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető, ha a természetkárosítás a barlang megsemmisüléséhez vezet.

Barlangi ásatások

A muzeális emlékek védelméről szóló törvényerejű rendelet /1981.évi 19.sz./ alapján ásatásnak kell tekinteni minden olyan tudományos szempontok szerint végzett kutatást, amelynek célja történeti, embertani, vagy más természeti- és társadalomtudományi jelentőségű muzeális emlék feltárása.

Ásatásnak minősül a barlangban ilyen célból végzett kutatómunka is. Ásatást csak az Ásatási Bizottság engedélye alapján szabad végezni. Az ásatáshoz barlangban az illetékes természetvédelmi hatóság engedélye is szükséges.

Ha a barlangkutatás során a barlangból muzeális tárgy kerül elő, azt a megyei, vagy az erre kijelölt országos muzeumnak jelenteni, és a munkát az előírások szerint szüneteltetni kell.

Szabálysértés követ el és 5 000 forintig terjedő pénzbírsággal súlytható az, aki a muzeális tárgyak védelmét elmulasztva a fentieket nem tartja be.

Vízügyi tevékenység

A vízügyről szóló jogszabályok /1964.évi Iv.törvény és 32/1964./XII.13. sz. végrehajtási utasítás/ előírják, hogy a vizek természetes lefolyását, illetőleg áramlását csak a vízügyi hatóságok engedélyével szabad megváltoztatni. A vizek tisztaságának biztosítása érdekében a vizekbe szennyező hatású, de azok fertőzését vagy káros szennyezését elő nem idéző anyagot csak a vízügyi hatóságok az egészségügyi szervek szakvéleménye alapján megállapított előírásainak megtartásával szabad elhelyezni.

Ennek alapján a területileg illetékes vízügyi hatóság engedélye szükséges a felszíni, vagy felszínalatti gátak építéséhez, víz-

mércék elhelyezéséhez, üzemeléséhez, valamint a vízügyi hatóság és a KÖJÁL együttes engedélye vízfestések elvégzéséhez.

A barlangkutatók során végzendő vízügyi tevékenység engedélyeztetését különösen azért kell előtérbe helyezni, mert ma már karsztterületeink nagy részén a felszínalatti vizek védelme érdekében védőidomot jelöltek ki, amelynek területén az előírások szigorubb betartását érvényesítik.

Az engedély nélküli vízügyi tevékenységgel a vizgazdálkodási szabálysértés foglalkozik, amely 5 000 forintig terjedő pénzbírság kiszabását teszi lehetővé.

Robbantás

Robbantást az Országos Bányaműszaki Felügyelőség utasítása értelmében, az abban foglaltak szerint a területileg illetékes bányaműszaki felügyelőség a természetvédelmi hatóság hozzájárulása alapján szakember számára és nagyon idokolt esetben engedélyezi.

Határőrség

Az államhatár közelében végzendő barlangkutatók esetén, a munka megkezdése előtt - a munka zavartalansága érdekében - az érvényes barlangkutatók engedélyt a csoport a területileg illetékes határőr parancsnokságon mutassa be és a parancsnokság által megadott igényeknek /táborozás bejelentése, a kutatómunkában résztvevők névsora személyi adatokkal együtt stb./tegyen eleget.

III. A barlangkutatók engedélykérelmek rendszere

A barlangkutatók engedélykérelmet az erre rendszeresített űrlapom 1 példányban kell benyújtani. A kérelem mellé mellékelni kell részletes kutatók tervet és a kutatók objektum helyszínrajzát.

Kutatók engedélykérelmi nyomtatvány beszerezhető az MKBT titkárságán és a felügyelőségeknél egyaránt. A kitöltött kérelepet mellékleteivel együtt az MKBT ^{osztályára} titkárságára kell benyújtani. Az MKBT véleményével ellátott kérelmet a területileg illetékes felügyelőségnek továbbítja.

A barlangkutató csoportok kérelmükben kötelesek kutatásvezetőt illetve kutatásirányítókat megnevezni. A felügyelőségek kutatásvezetőnek illetve kutatásirányítóknak /a türelmi idő lejártá után/ csak olyan személyt fogad el, aki a barlangi kutatásvezetői vizsgával rendelkezik.

A felügyelőség az engedély megadásáról határozati formában dönt, amelyben meghatározza az engedélyes jogait az elvégezhető munka pontos meghatározásával, az engedélyes kötelelességeit, az engedély megadásának, vagy megtagadásának indokait.

Kutatási engedély csak meghatározott objektumra /barlang, viznyelő, forrás stb./, rendszerre vagy célkutatásra pontosan lehatárolt területre kapható.

A barlangkutatói engedéllyel kapcsolatos mindennemű teendőt, az OKTH által kiadott iránymutatás tartalmazza. *A' tölgyesből abb.*

A barlangkutatói engedély megszerzése az engedélyest nem mentesíti egyéb /Vízügyi, területhasználati stb/ engedély megszerzése alól.

Barlanglezárási engedélykérelmet a kutatási engedélykérelemtől függetlenül, lezárási terv és költségvetés mellékletével szintén a területileg illetékes felügyelőséghez kell benyújtani.

IV. A kutatásvezető feladatai a kutatás előkészítésekor, lefolytatásakor és annak lezárásakor

A kutatásvezető feladata, hogy a kutatás megkezdése előtt az objektumra vonatkozó írott anyagot összegyűjtse, áttanulmányozza. Amennyiben ilyen anyag nem áll rendelkezésére, akkor az iratlan hagyományokat, előző kutatásokat felderítse. / E témával részletesen más előadó foglalkozik /.

A kutatásvezetőnek a kutatás megkezdése előtt meg kell határoznia a kutatás jellegét, munkatervet kell készítenie és mindig mérlegelnie kell a kutatás lehetőségeit és az esetleges eredményeket. Egyben elő kell készítenie és be kell szereznie a kutatási és az egyéb szükséges engedélyeket.

A kutatásvezetőnek a munkatervben meghatározott tevékenységet irányítani és végrehajtását folyamatosan ellenőriznie kell.

A kutatásvezető gondoskodik arról, hogy

- vagy ő vagy a kutatásirányító, valamint a kutatási engedély mindig a helyszínen legyen,
- a munka mindenkor tárgyi és személyi feltételei biztosítva legyenek, a munkában csak az arra jogosultak vegyenek részt,
- új barlang, vagy barlangszakasz feltárásáról a természetvédelmi jogszabályban előírtak szerint az illetékes hatóság tudomást szerezzen,
- a barlangkutatás során észlelt rendkívüli eseményekről jelentés készüljön,
- a régészeti vagy őslénytani lelet megtalálása után a munka az előírások szerint szüneteljen, illetve folytatódjon,
- hogy a felügyeleti szerv ha szükséges - a kutatási engedélyben meghatározott feladatok módosítását illetve kiegészítését kérje,
- a csoport munkájáról éves jelentést, a munka befejezésekor pedig zárójelentést készítsen.

A kutatásvezető mindig egyszemélyben felelős a helyszínen folyó munkáért, a kutatási terület állapotáért, a munkában résztvevő személyekért, valamint a határozatban előírt köteleességek és más a kutatásnál érvényes jogszabály betartásáért.

V. A barlangok kutatásának természetvédelmi kérdései

A barlangok természetes állapotának viszonylagos biztosítása nem csak azt jelenti, hogy a barlangba amit beviszünk, azt ki is hozzuk, hogy ott szemetet ne hagyjunk, a képződményeket ne rongáljuk, tördeljük, szennyezzük!

A barlang kutatása\ során, de a barlangjárás során is mindig figyelemmel kell lennünk arra, hogy a barlangot nem elég és nem is szabad a környezetéből kiragadva védeni. A barlanghoz hozzá tartozik a bejárat környéke, a bejárat, az élővilág és a barlang kitöltése egyaránt.

A barlang védelme a barlangjárás a feltáró- vagy feldolgozó kutatás, a kiépítés, a lezárás vagy a hasznosítás során más-más szempontok figyelembevételét igényli. Mi azonban az idő rövidege miatt- csak a kutatócsoportok tevékenységéhez kapcsolódó feladatokkal, azokkal is csak általánosságban foglalkozhatunk.

A barlangjárás során a fent említetteken kívül mindig figyeljünk arra, hogy a barlangban mindig a már kijárt uton haladjunk. Nem szükséges, hogy a sáros lábunkkal minden képződményt összejárjunk, kezünkkel bepizskitsuk. Utvonalunkat úgy határozzuk meg, hogy a képződményeket sem a magunk mozgása, sem a technikai eszköz használata ne károsítsa. Mindig figyeljünk a lábunk alá, hiszen nem csak a cseppkő "értékes" a barlangban, de az agyagformák, vékony bekérgeződések, bevonatok is fontosak lehetnek nemcsak a kutatók, de az utókor számára is.

A barlangjárás, barlangkutatás elterjedésével barlangjaink egyik legelterjedtebb szennyezőforrása a karbidlámpa. Lámpáinkat mindig zacskóba tisztítsuk! Nem megoldás, ha a használt karbidot törmelék alá rejtjük, vagy elássuk.

A szemét fogalmához tartozik a rossz, vagy már nem szükséges felszerelés is. Soha ne hagyjuk magunk mögött a barlangban!

A barlang feltárása során nem lehet egyedüli cél a mindenáron való "bejutás", még a környezet károsítása, pusztítása révén is. A feltárás során gondosan meg kell választani, hogy a barlangból kikerülő törmeléket hogyan és hová helyezzük el, hogy a feltárást a barlang mely pontján és hogyan végezzük, a törmeléket ott hová és hogyan helyezzük el. De a feltárás során arra is figyelemmel kell lenni, hogy a munkával a barlang élővilágának életterét károsan ne zavarjuk /denevérek téli álma/.

A barlangok feldolgozó kutatása során állandó mérőhelyeket csak megfontoltan, folyamatos ellenőrzés mellett hozzunk létre, s annak használata után azt azonnal távolítsuk el. Igen veszélyes a gondatlanul, szakszerűtlenül kihelyezett rovarcsapda. Biológiai vizsgálatot lehetőség szerint csak szakember, vagy szakember felügyelete alatt végezzünk.

A barlang felmérése során a fix pontokat lehetőség szerint ne a legszebb képződményre helyezük el! Fix pont címszó alatt ne fessük össze a barlangot! Finomabb és tartósabb eljárások is ismeretesek.

Nagyon sok csoport munkája megkönnyítése, elősegítése, a barlang megóvása érdekében engedélyt kér és kap a kutatandó barlang lezárására, vagy a barlang ideiglenes kiépítésére.

A barlang lezárását mindig úgy tervezzük meg, hogy az a biztonság mellett, tájbailló legyen és elkészítése a legkisebb állapotváltoztatással járjon.

Más lezárást kell alkalmazni a természetes vagy a bontott bejáratu barlang esetében. A bontott bejáratu barlangnál főleg arra kell törekedni, hogy az a tájképet ne rontsa, míg a természetes bejáratnál, hogy az rejtett elhelyezésű legyen, a biztonságot ne a monumentalitásával biztosítsa.

A nyílászáró megválasztásakor nem szabad figyelmen kívül hagyni a barlang eredeti légmozgás viszonyait és a denevérek röpködését.

A barlangkutatás során különösen a mély barlangokat - a gyors és biztonságos közlekedés érdekében - a kutatócsoport kiépíti. A kiépítés tervezésekor nemcsak a biztonságra kell törekedni, de a természetvédelem érdekeit is figyelembe kell venni.

Az ideiglenes kiépítés során elhelyezett technikai eszközök a lehetőség szerint időtállóak legyenek, azt elhasználódás után a barlangból el kell távolítani. A kiépítés vonalát előre tervezzük meg és kivitelezésénél olyan megoldást alkalmazzunk, amely a legkisebb állapotváltoztatással jár.